

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 450

Polityka ekonomiczna

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Anna Grzybowska, Aleksandra Śliwka

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Barbara Cibis

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych Wydawnictwa
www.pracenaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-617-6

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Lyubov Andrushko: Prognozowanie pozyskania drewna w Polsce na podstawie danych GUS / Roundwood production forecasting in Poland, on the basis of the data of the central statistical office.....	13
Tomasz Bernat: Przedsiębiorczość i oczekiwania większych zarobków a ryzyko podjęcia działalności / Entrepreneurship and higher earnings expectations vs. risk of business set up.....	25
Beata Bieńkowska: Spółdzielnie socjalne – szanse i bariery rozwoju przedsiębiorczości społecznej w Polsce / Social cooperatives – opportunities and threats for social entrepreneurship development in Poland.....	35
Wioletta Bieńkowska-Gołasa: Produkcja i wykorzystanie energii elektrycznej na Mazowszu z uwzględnieniem OZE / Production and use of electricity in Mazowsze with the consideration of renewable energy sources.....	46
Agnieszka Biernat-Jarka: Dzierżawa jako sposób zwiększenia powierzchni gospodarstw rolnych w województwie mazowieckim / Leasing as a method of farms' area increase in Mazowsze Voivodeship.....	56
Krystyna Bobińska: Miejsce kraju w rankingach wieloczynnikowych jako podstawa do identyfikacji nieuruchomionych rezerw rozwoju gospodarczego / The place of the country in the multifactoral ratings as a basis for identification of the hidden reserves for economic growth.....	68
Malgorzata Bogusz, Sabina Ostrowska: Wybrane problemy polityki społecznej i zdrowotnej wobec osób starszych na poziomie lokalnym – sztuka partycypacji / Chosen problems of social and health policy for seniors at local level – the capability of participation.....	82
Przemysław Borkowski: Problemy prowadzenia rachunku kosztów i korzyści w inwestycjach infrastrukturalnych / Challenges in optimising cost-benefit analysis in infrastructure projects.....	91
Barbara Chmielewska: Dysproporcje w jakości życia ludności wiejskiej i miejskiej a polityka ich zmniejszania / Disparities in quality of life of rural and urban population vs. policy of its reduction.....	103
Kazimierz Cyran: Postrzeganie marek własnych produktów żywnościowych a perspektywy ich rozwoju / The perception of private labels of food products vs. the prospects for their development.....	114
Sławomir Dybka: Skuteczność promocji w Internecie – perspektywa klienta / Effectiveness of the Internet promotion – customer perspective.....	125
Malgorzata Gasz: Priorytety rozwoju innowacyjności polskiej gospodarki / Priorities of Polish economy innovation development.....	138

Aleksandra Gąsior: Poziom rozwoju transportu jako determinanta procesu restrukturyzacji dużych przedsiębiorstw / The level of transport as a determinant of the process of large enterprises restructuring	150
Edyta Gąsiorowska-Mącznik: Przedsiębiorczość w strategiach gmin województwa świętokrzyskiego / Entrepreneurship in strategies of municipalities of Świętokrzyskie Voivodeship	161
Jarosław Górecki, Jadwiga Bizon-Górecka: Analiza zachowania inwestorów w odniesieniu do kryterium ceny za roboty budowlane / Behavior of investors and price for construction works.....	172
Artur Grabowski: Wolność prowadzenia działalności gospodarczej w obszarze sportu profesjonalnego / Freedom of business activity in the area of professional sport.....	182
Sylvia Guzdek: Kooperacja jako główna forma współpracy przedsiębiorstw w międzynarodowych sieciach biznesowych / Cooperation as the main form of cooperation in international networks of business	191
Marcin Halicki: The Foster-Hart measure as a tool for determining the set of risky portfolios that do not expose the investor to the bankruptcy / Miara Foster-Harta jako narzędzie do wyznaczania zbioru ryzykownych portfeli, które nie narażają inwestora na bankructwo.....	205
Mateusz Halka: Wykonawcy robót budowlanych na rynku zamówień publicznych a ich kondycja ekonomiczno-finansowa / Construction contractors on the public procurement market vs. their economic and financial standing	217
Tomasz Holecki, Magdalena Syrkiewicz-Świtła, Agnieszka Bubel, Karolina Sobczyk: Finansowe konsekwencje realizacji dyrektywy transgranicznej w ochronie zdrowia / Financial consequences of the implementation of the cross-border healthcare directive	229
Żaklina Jabłońska: Marketing relacji i CSR jako narzędzia budowania przewagi konkurencyjnej przez franchyzodawców branży gastronomicznej w Polsce / Relationship marketing and CSR as tools for building of competitive advantage by franchisors of foodservice industry in Poland	241
Sławomir Jankiewicz: Wpływ bezpieczeństwa energetycznego na rozwój gospodarczy w Polsce / The impact of energy security to the economic development in Poland	251
Emilia Jankowska: Zróżnicowanie infrastruktury transportowej w kontekście polityki Unii Europejskiej / The diversity of transport infrastructure in the context of the EU policy	260
Bożena Karwat-Woźniak, Paweł Chmieliński: Przemiany w strukturze agrarnej polskiego rolnictwa i wpływ wybranych instrumentów WPR na te procesy / Changes in the agrarian structure of Polish agriculture and the impact of selected CAP measures on these processes	272

Ewa Koloszyz: Światowy rynek mleka – wybrane zagadnienia / World dairy market – selected issues	287
Agnieszka Komor: Wybrane uwarunkowania strukturalne decyzji lokalizacyjnych małych i średnich przedsiębiorstw / Chosen structural conditions of localization decisions concerning small and midium enterprises.....	298
Aleksandra Koźlak, Barbara Pawłowska: Współczesne wyzwania europejskiej polityki transportowej / Current challenges of European transport policy	311
Hanna Kruk, Anetta Waśniewska: Parki krajobrazowe i narodowe jako element rozwoju zrównoważonego na przykładzie gmin województwa wielkopolskiego / National and landscape parks as part of sustainable development. Case study: Wielkopolska Voivodeship communes	323
Anna Krzysztofek: Dyrektywa 2014/95/UE oraz wynikające z niej zmiany / Directive 2014/95/EU, and changes resulting from it	334
Władysława Łuczka: Ekologiczna gospodarka żywnościowa w województwie wielkopolskim w okresie integracji z Unią Europejską / Ecological food economy in Wielkopolska Voivodeship in the time of accession into the European Union	347
Aleksandra Majda: The analysis of succession strategy, success determinants in Polish family business – case study / Analiza determinant sukcesu strategii sukcesyjnej w polskich przedsiębiorstwach rodzinnych – studium przypadku.....	357
Janusz Majewski: Problem wyceny zapyłania jako usługi środowiskowej / The problem of the valuation of pollination as environment service	369
Arkadiusz Malkowski: Ruch graniczny jako czynnik rozwoju regionu przygranicznego na przykładzie pogranicza zachodniego Polski / Border traffic as a factor in the development of border regions on the example of the borderland of Western Poland.....	378
Grażyna Michalczuk, Agnieszka Zalewska-Bochenko: Platforma e-PUAP jako przykład elektroniczacji usług administracji publicznej dla ludności / e-PUAP as an example of electronic services of public administration for the citizens	390
Danuta Mierzwa, Małgorzata Krotowska: Czynniki ekonomiczno-społeczne integracji poziomej rolników – raport z badań / Economic and social factors of horizontal integration of farmers – study report	399
Karolina Olejniczak: Czynniki rozwoju obszarów funkcjonalnych w świetle badań empirycznych / Factors of functional areas development in the light of empirical research	410
Dorota Pasińska: Polski rynek drobiu po wstąpieniu do Unii Europejskiej / Polish poultry market after the accession to European Union	421
Ewa Polak, Waldemar Polak: Wskaźniki dotyczące zdrowia i opieki zdrowotnej jako mierniki jakości życia w Polsce na tle wybranych państw /	

Indices referring to health care as the measure of life quality in Poland in comparison to selected countries.....	433
Adriana Politaj: Zakłady aktywności zawodowej oraz zakłady pracy chronionej jako pracodawcy osób niepełnosprawnych w Polsce / Vocational development centres and sheltered workshops as employers of handicapped persons in Poland	446
Iwona Pomianek: Klasyfikacja gmin miejsko-wiejskich w Polsce według poziomu rozwoju społeczno-ekonomicznego / Classification of semi-urban communes in Poland by the level of socio-economic development	458
Zdzisław W. Puślecki: Current re-shaping of international business / Obecne zmiany kształtu biznesu międzynarodowego	471
Magdalena Ratalewska: Rozwój sektora kreatywnego gier komputerowych w Polsce / The development of the creative industries sector of computer games in Poland.....	491
Jarosław Ropęga: Czynniki niepowodzeń gospodarczych małych przedsiębiorstw w aspekcie nowego paradygmatu cywilizacyjnego / Failure factors of small enterprises in the context of new paradigm of civilization ...	501
Robert Rusielik: Wykorzystanie alternatywnych indeksów produktywności do pomiaru efektywności rolnictwa w Polsce / Alternative productivity indexes for measuring agricultural efficiency in Poland.....	514
Izabela Serocka: Znaczenie czynników lokalizacji przedsiębiorstw a aktywność władz lokalnych gmin województwa warmińsko-mazurskiego / The importance of business location factors vs. the activity of Warmia and Mazury Voivodeship local authorities.....	524
Katarzyna Smędzik-Ambroży, Joanna Strońska-Ziemiann: Rozwój lokalny na obszarach wiejskich o zróżnicowanym rolnictwie (przypadek podregionu pilskiego na tle sytuacji w Wielkopolsce) / Local development in rural areas with diversified agriculture (the case of pilski subregion on the background of the situation in Wielkopolska).....	538
Karolina Sobczyk, Tomasz Holecki, Joanna Woźniak-Holecka, Michał Wróblewski: Wykorzystanie środków publicznych w walce z wykluczeniem cyfrowym na poziomie samorządowym / Public funds use against digital exclusion at the level of self-government	550
Michał Świtłyk: Efektywność techniczna gospodarstw mlecznych w Polsce w latach 2009-2011 / Technical efficiency of dairy farms in Poland in 2009-2011.....	561
Dariusz Tłoczyński: Konkurencja pomiędzy przewoźnikami Ryanair i Wizz Air jako element rozwoju polskiego rynku usług transportu lotniczego / Competition between Ryanair and Wizz Air as an element of development of Polish air transport market	570

Weronika Toszewska-Czerniej: Productivity of service delivery process as a factor affecting the level of differentiation / Produktywność procesu usługowego jako czynnik kształtujący poziom zróżnicowania	584
Roman Tylżanowski: Stymulatory procesów transferu technologii w przedsiębiorstwach przemysłowych wysokiej techniki w Polsce / Stimulators of technology transfer processes in high-tech manufacturing sector in Poland	594
Małgorzata Wachowska: Czas pozyskiwania cudzych idei przez przemysł. Doświadczenia Polski / Adoption time of others' ideas by industry. Experience of Poland	606
Agnieszka Werenowska: Kierunki zmian na rynku niskokosztowych linii lotniczych / Directions of changes in the market of low-cost airlines.....	616
Barbara Wieliczko: Wspólna Polityka Rolna a zarządzanie ryzykiem w rolnictwie / Common agricultural policy vs. risk management in agriculture	626
Artur Wilczyński: Progi rentowności w gospodarstwach mlecznych w latach 2013-2020 / Break-even point analysis for dairy farms in 2013-2020	633
Jarosław Wołkonowski: Handel zagraniczny Litwy w latach 2012-2015 a sankcje gospodarcze przeciw Rosji / Lithuanian foreign trade in the years 2012-2015 vs. economic sanctions against Russia	644
Arkadiusz Zalewski: Uwarunkowania regionalnego zróżnicowania poziomu nawożenia mineralnego w Polsce / Determinants of regional differences of level of mineral fertilization in Poland.....	658
Anna Zielińska-Chmielewska, Mirosław Walawski: The use of futures rapeseed contracts exemplified by a trading company in Poland / Zastosowanie kontraktów <i>futures</i> na rzepak przez przedsiębiorstwa handlowe w Polsce	669

Wstęp

Z wielką przyjemnością oddajemy w Państwa ręce publikację pt. *Polityka ekonomiczna*, wydaną w ramach Prac Naukowych Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Opracowanie składa się z 58 artykułów (w tym 5 w języku angielskim), w których Autorzy prezentują wyniki badań dotyczących zagadnień związanych z funkcjonowaniem współczesnych systemów gospodarczych w zakresie polityki gospodarczej. Tematyka podjęta w artykułach jest stosunkowo szeroka – mieści się w czterech obszarach problemowych. Pierwszy przedstawia rozważania związane z polityką innowacyjną, wolnością prowadzenia działalności gospodarczej oraz formami współpracy przedsiębiorstw. Drugi obszar dotyczy polityki transportowej, w tym infrastruktury i konkurencji. Trzeci obejmuje opracowania z zakresu polityki społecznej i zdrowotnej państwa – na poziomie zarówno krajowym, jak i lokalnym. Czwartą grupę stanowią artykuły dotyczące rolnictwa, w tym szczególnie wspólnej polityki rolnej i przemian w strukturze agrarnej.

Publikacja przeznaczona jest dla pracowników naukowych szkół wyższych, specjalistów zajmujących się w praktyce problematyką ekonomiczną, studentów studiów ekonomicznych oraz słuchaczy studiów podyplomowych i doktoranckich.

Artykuły składające się na niniejszy zbiór były recenzowane przez samodzielnych pracowników naukowych uniwersytetów, w większości kierowników katedr polityki ekonomicznej. W tym miejscu chcielibyśmy serdecznie podziękować za wnikliwe i rzetelne recenzje, często inspirujące do dalszych badań. Oddając powyższą publikację do rąk naszych Czytelników, wyrażamy nadzieję, że ze względu na jej wszechstronny charakter spotka się ona z zainteresowaniem i przyczyni do rozpoczęcia inspirujących dyskusji naukowych.

Jerzy Sokołowski, Grażyna Węgrzyn

Krystyna Bobińska

Wyższa Szkoła Humanitas w Sosnowcu

e-mail: krystyna.bobinska7@gmail.com

**MIEJSCE KRAJU W RANKINGACH
WIELOCZYNNIKOWYCH JAKO PODSTAWA
DO IDENTYFIKACJI NIEURUCHOMIONYCH
REZERW ROZWOJU GOSPODARCZEGO**

**THE PLACE OF THE COUNTRY
IN THE MULTIFACTORAL RATINGS
AS A BASIS FOR IDENTIFICATION OF THE HIDDEN
RESERVES FOR ECONOMIC GROWTH**

DOI: 10.15611/pn.2016.450.06

Streszczenie: Praca pokazuje, że można zidentyfikować ukryte rezerwy rozwoju oraz grupę krajów, których rządy mogą zechcieć skorzystać z możliwości ich uruchomienia. Metodą jest analiza czynników wpływających na miejsce danego kraju w rankingach oceniających ryzyko inwestowania. Przedstawiona literatura przedmiotu tworzy podstawy teoretyczne dokonywania ocen ratingowych. Dalej opisano metodologię stosowaną w wybranych do analizy ratingach, a także zaprezentowano własną (autorską) metodę doprowadzenia do porównywalności tych niekonkurujących, ale uzupełniających się wyników. Na tej podstawie zidentyfikowano trzy grupy krajów różniących się skalą liberalizacji gospodarki. Kraje liberalne, kraje aspirujące do liberalizmu i kraje zdecydowanie nieliberalne. Tylko wśród grupy krajów aspirujących władze publiczne mogą chcieć skorzystać ze wskazanych w tej pracy sugestii. Wśród nich znalazła się Polska i dla Polski przeprowadzono identyfikację czynnika najbardziej hamującego możliwości inwestycyjne.

Słowa kluczowe: instytucje, kryteria ratingów, wzrost gospodarczy, ryzyko inwestycyjne, liberalizacja.

Summary: The aim of this paper is to identify the hidden reserves of economic growth for the governments interested in it. The method used is the study of the factors deciding about the place of the country in the ratings evaluating risk in the macro and local scale. The theoretical literature forming the basis for the above ratings is presented. Then the methodology of the two chosen ratings is described. Next comes the explanation of the authors' own, worked out for the purpose of this paper, method permitting a direct comparison of the two above ratings. On the basis of received results it was possible to identify three characteristic groups of countries, the liberal, aspiring to be liberal and decisively not liberal countries. Poland

belongs to the group aspiring to be liberal. Thus for Poland the author undertook the analytical step necessary to point out the factor most hampering the economic growth.

Keywords: institutions, ratingseconomic growth, investment risk, liberalization.

1. Wstęp

Współczesne państwa uczestniczą w konkurencji globalnej o udział w dochodach z kapitału – czyli podatki. O zyski z zainwestowanego kapitału walczą też korporacje międzynarodowe. W tych staraniach jedne podmioty wykorzystują drugie lub inaczej – jedne wspierają drugie¹. Każda z grup podmiotów dysponuje innymi zasobami. Korporacje kapitałem i *know-how*, jak go pomnażać, państwa posiadają bogactwa naturalne oraz lepiej lub słabiej kwalifikowane kadry, a także administrację i potencjał stanowienia i egzekucji prawa – czyli ramy funkcjonowania kapitału oraz kanały transferu korzyści z zainwestowanego kapitału. Państwa podejmują więc starania, poprzez prowadzenie adekwatnej polityki gospodarczej, by pozyskać kapitał; korporacje starają się ulokować zyskownie kapitał w obcym kraju, biorąc pod uwagę ryzyko jego utraty. Dzisiaj wielkie międzynarodowe korporacje stały się potężnymi podmiotami gospodarczymi, ale i instytucjonalnymi agendami. Ich potęga jest dodatkowo wzmocniona ich mobilnością, tzn. zdolnością do przesuwania zasobów do miejsc, gdzie będą one mogły być użyte najbardziej zyskownie, a do wybierania tych miejsc stosują kryterium efektywności. W rezultacie daje to międzynarodowej korporacji możliwość swobodnego wyboru lokalizacji poszczególnego elementu produkcji, uwzględniając nie tylko korzyści *stricto* ekonomiczne, ale także systemu prawnego, który będzie regulował jej działania [Roach 2007]. Globalizacja działalności gospodarczej niewątpliwie ułatwia wykorzystanie mechanizmu cen transferowych, a na urzędy skarbowe państw narodowych nakłada dodatkowe zadania ściągania należnych podatków od firm zagranicznych. Im większe są rozpiętości w podatkach od podmiotów gospodarczych, cłach i różnice w kursach walutowych między krajami, tym większe są zachęty do stosowania cen transferowych [EBC 2007].

Właśnie dlatego potrzeby identyfikacji warunków dla inwestycji zagranicznych były silnie akcentowane zarówno ze strony korporacji, jak i suwerennych państw, które chciały przyciągnąć kapitał zagraniczny na swoje terytorium i były władne w krótkim i średnim okresie przystosować warunki instytucjonalne do oczekiwań korporacji oraz ich kontroli.

¹ Zakładamy, że kapitał własny (prywatny i publiczny) nie jest w stanie uruchomić wszystkich zasobów państw, z drugiej strony kapitał korporacji i jej specyficzne *know-how* nie może znaleźć dalszego produktywnego zaangażowania w kraju macierzystym. Patrz [Bobińska 2009, rozdział II: *Korporacje międzynarodowe wobec państwa. Państwo wobec korporacji międzynarodowych*].

Obie te grupy podmiotów potrzebowały wsparcia merytorycznego do realizacji swoich potrzeb. W odpowiedzi na to zapotrzebowanie szeroko rozumiana nauka podjęła liczne badania. W literaturze przedmiotu coraz częściej zaczęto rozważać, jakich warunków oczekuje korporacja, aby podjąć decyzję o zainwestowaniu swoich środków w danym kraju. Ten dorobek naukowy posłużył jako bardziej praktyczne dla korporacji narzędzia identyfikacji szeroko rozumianych warunków inwestycyjnych. Są to tak zwane rankingi lub przewodniki po ryzyku inwestycyjnym sporządzane przez różne instytucje prywatne i publiczne. W niniejszej pracy omówimy najpierw podstawy teoretyczne takich ocen, następnie scharakteryzujemy istniejące instytucje rankingowe, przeanalizujemy wybrane rankingi pod kątem ich konkurencyjności bądź subsydiarności, i dalej zaprezentujemy własną opracowaną metodologię, z pomocą której najlepiej będzie można osiągnąć cel pracy. Celem tym jest pokazanie ukrytych rezerw rozwoju państw i ewentualne możliwości ich uruchomienia przez rządy tych państw. Przedmiotem opracowania jest analiza czynników wpływających na miejsce danego kraju w rankingu². To na poziomie analizy tych czynników pojawiają się możliwości wykorzystywania ratingów przez rządy badanych państw, którym zależy na przyciągnięcia kapitału zagranicznego. Rządy tych państw mogą na tej podstawie określić, jakie czynniki najbardziej zniechęcają potencjalnych inwestorów.

2. Podstawy teoretyczne badań uwarunkowań politycznych i ekonomicznych napływu kapitału zagranicznego

Pionierska praca Olsona [1982] wyznacza kierunki dalszych badań. Jednak to North posiada w sumie największy dorobek w dziedzinie badań nad rolą instytucji w rozwoju gospodarczym. North [1990] dowodzi, że niezdolność społeczeństw do stworzenia systemu (niskokosztowego) przestrzegania kontraktów jest najbardziej istotną przyczyną historycznie obserwowanych okresów stagnacji. Ta teoria ma współczesne zastosowanie w licznych i potencjalnie znaczących państwach postkomunistycznych i postkolonialnych, ponieważ brak prawnego zabezpieczenia własności zniechęca inwestorów. Nie dochodzi ona natomiast przyczyn tego braku. W duchu analizy Northa utrzymane są również prace Olsona [1993] Bardziej uszczegółowione badania przeprowadzili [Barro, Sala-i-Martin 1992]. Niektórzy z nich idą dalej, stwierdzając zależność dynamiki rozwoju gospodarczego od wyjściowego potencjału rozwoju gospodarczego badanego kraju, a także wskazują, że kraje, w których reformy instytucjonalne nie dokonują się wystarczająco szybko, będą

² Do analizy wprowadzam pojęcia: ranking jednoczynnikowy i wieloczynnikowy. Ranking jednoczynnikowy jest bardzo powszechnie stosowanym miernikiem – np. uszeregowanie krajów wg PKB na głowę mieszkańca, długu publicznego itp. Takie analizy robią urzędy statystyczne, EUROSTAT, takie organizacje jak np. OECD i wiele innych. W rankingach wieloczynnikowych autorzy badają wiele czynników składających się na pozycję danego kraju. Struktura tych rankingów będzie przedmiotem szczegółowego badania w tym opracowaniu.

miały niższe tempo przyrostu dochodu. Podjęte zostały rozmaite próby empirycznego dowodu tych hipotez. W zasadzie wnioski tych autorów mówią, że wszystkie te próby są trudne do statystycznego udokumentowania przez brak dostatecznie dobrego wskaźnika numerycznego mierzącego bezpieczeństwo praw własności oraz instytucji, które miałyby strzec tych praw.

Barro [1991] mówi o takich wydarzeniach jak przewroty, rewolucje, ale nie wiąże ich z drastycznie nierównym podziałem dóbr, na co obecnie wskazuje Piketty [2014]. Nie badając przyczyn, Barro traktuje rewolucje raczej jako zakłócenie istniejącego porządku. Dlatego, według rozumowania Barro, dostatecznie dobry byłby rząd chiński czy rosyjski, bo są to władze stabilne, mające poparcie swoich społeczeństw. Jednak korporacje międzynarodowe też dogadują się ze słabymi państwami dyktatorskimi co do warunków, na jakich mogą w nich eksploatować tanią siłę roboczą bądź surowce naturalne. Działają wtedy tak, aby reżim utrzymać przy władzy, bowiem zmiana reżimu zakłócałaby ten porządek [Gastil 1985; 1986]. Natomiast o takich miernikach jak wolność polityczna i cywilna mówią Grier i Tullock [1989], McMillan, Rausser i Johnson [1993] wymieniają te same mierniki w bardziej szczegółowych lub trochę innych ujęciach.

Z całego przeglądu literatury dotyczącej tego zagadnienia, która pojawiła się od lat osiemdziesiątych XX w., widzimy, że nowa kategoria ekonomiczna „potencjał inwestycyjny kraju”, w najogólniejszym ujęciu, zależy od trzech podstawowych czynników:

1. Instytucji – administracyjnych i prawnych, ale w szczególności gwarantujących przestrzeganie kontraktów.

2. Infrastruktury technicznej i finansowej, a zwłaszcza dobrze rozwiniętych sektorów o charakterze użyteczności publicznej, dostaw elektryczności, wody i kanalizacji, transportu, dróg, kolei, portów, lotnisk.

3. Tańszych zasobów (surowców, siły roboczej niekwalifikowanej bądź wykształconych pracowników), których korporacja nie dostałaby taniej gdzie indziej. W zależności od potrzeb korporacja poszukuje różnych zasobów i często niska cena zasobów dla poszczególnych fragmentów produkcji czyni opłacalną jej międzynarodową fragmentację.

Kładąc nacisk na wybraną przez siebie informację, traktując ją jako badaną zmienną, przywołani autorzy zgadzają się w zasadzie co do opinii, że za pomocą tego zestawu informacji można uchwycić tylko w sposób bardzo niedoskonały wszystkie zagrożenia, jakie mogą wystąpić dla prawa własności i dotrzymywania umów inwestującej korporacji. Pozostałe dwie zmienne, które wyżej wymienieni autorzy uznają za istotne, to „korupcja na poziomie rządu” i „jakość administracji”.

Prace teoretyczne były podstawą realizacji projektów zarówno prywatnych, jak i publicznych badających bardzo wnikliwie skalę ryzyka dla zainwestowania kapitału – odpowiadających przede wszystkim na zapotrzebowanie (niekiedy płatne) korporacji. Rankingi te robione przez oba rodzaje instytucji mają swoich adresatów i są to zarówno podmioty publiczne, jak i prywatne. Bank Światowy – instytucja

międzynarodowa – EUROSTAT i inne opracowują liczne ratingi, głównie jedno-, jak i wielomiarowe³ adresowane do władz publicznych, jak i inwestorów prywatnych (banków i korporacji). Instytucje prywatne na ogół badają ryzyko inwestycyjne.

3. Instytucje tworzące rankingi wielomiarowe

Najwcześniej powstałe rankingi to ICRG (International Country Risk Guide). Organizacja funkcjonuje od 1979 r. najpierw, jako PRS (Political Risk Service) Group, z siedzibą w East Syracuse NY, USA, w 2010 roku przejęta przez dr McKee i jest teraz już przedsięwzięciem komercyjnym. ICRG zajmuje się dostarczaniem informacji na temat ryzyka politycznego, społecznego i ekonomicznego.

Ranking Heritage Foundation – Economic Freedom Index po raz pierwszy powstał w 1996 roku. Sama fundacja powstała w 1986 roku w USA, jako instytut badawczy z funkcjami wpływu na politykę gospodarczą, której misją jest badać i promować rozwiązania ze sfery regulacyjnej bazujące na zasadzie swobody działalności gospodarczej i wolności indywidualnej, tradycyjnych amerykańskich wartościach i silnej obrony narodowej⁴.

Ranking „Doing Business” Banku Światowego powstał stosunkowo niedawno, to jest od 2003 roku. Zawiera on dwa rodzaje klasyfikacji: pierwsza to porównanie do innych państw, druga to porównanie do wzorca skonstruowanego dla poszczególnych grup krajów, nazwanego wzorcem najlepszych praktyk.

4. Analiza ratingów i rankingów wieloczynnikowych

Do analizy wybrałam ICRG (International Country Risk Guide), która to organizacja publikuje wyniki badań od 1984 roku, oraz ranking „Doing Business” Banku Światowego publikowany od 2003 roku. Obydwie instytucje prezentują ratingi syntetyczne oparte na analizach wieloczynnikowych. Prócz tego „Doing Business” robi ranking państw, ustawiając te państwa w odległości od przyjętego przez siebie wzorca.

Analiza zmiennych branż pod uwagę przez każdą z instytucji podaje w kolejności miejsce kraju określone na podstawie wyników wieloczynnikowych modeli budowanych przez te instytucje. Jest to autorski (tj. autorów „przewodnika po ryzyku”) ranking krajów świata. Zaletą dla badaczy „rankingów wielomiarowych” jest prezentacja zarówno syntetycznego wyniku złożonych informacji, jak i zbioru kryteriów i ich wag składających się na ten syntetyczny wynik. To daje możliwości

³ Jednomiarowe są ratingi, np. PKB, i ogromna liczba innych wielkości, opisujących stan gospodarki; wielomiarowy jest np. rating „Doing Business” Banku Światowego.

⁴ www://heritage.org./about/our-history/history.

określenia sytuacji kraju w poszczególnych kategoriach branż pod uwagę w rankingach syntetycznych.

Każda z tych instytucji posługuje się własną metodologią:

A. Podstawy metodologiczne International Country Risk Guide

Analiza i ocena dla każdego kraju prezentowana przez autorów ICRG opiera się na 22 zmiennych, z czego ryzyko polityczne to 12, ryzyko finansowe 5, ryzyko ekonomiczne 5 zmiennych. Żeby dokonać takiej oceny, ICRG zbiera dane i przypisuje każdej zmiennej pewną liczbę punktów ryzyka. Ocena ryzyka politycznego jest oparta na analizie subiektywnej. Punktowanie ryzyka finansowego i ekonomicznego jest oparte na obiektywnych danych.

Ryzyko polityczne to: stabilność rządu; warunki socjoekonomiczne; profil inwestycyjny; konflikty wewnętrzne; konflikty zewnętrzne; korupcja; wojsko w polityce; religia w polityce; prawo i porządek; napięcia etniczne; funkcjonowanie procedur demokratycznych; jakość administracji.

Ryzyko finansowe jest punktowane na następujących komponentach: dług publiczny jako procent GDP; koszt obsługi długu jako procent eksportu dóbr i usług; saldo rachunku bieżącego jako procent eksportu dóbr i usług; płynność finansowa netto wobec wielkości miesięcznego importu; stabilność kursu walutowego.

Punktowanie ryzyka ekonomicznego jest oparte na pięciu zmiennych: GDP na głowę; tempo wzrostu realnego GDP; roczna stopa inflacji; zadłużenie netto jako procent GDP; saldo rachunku bieżącego jako procent GDP.

Każdy kraj otrzymuje syntetyczną liczbę punktów w tych opisanych wyżej trzech kategoriach. Pełna lista krajów (około 200) jest ułożona alfabetycznie. W związku z tym ta prezentacja ICRG nie ma charakteru rankingu.

B. Podstawy metodologiczne rankingu „Doing Business” Banku Światowego

Ranking „Doing Business” składa się z dwu rodzajów klasyfikacji: I – porównanie do innych państw, II – porównanie do wzorca uosabiającego najlepsze praktyki prowadzenia działalności (*distance to frontier* – DTF). Dziesięć kategorii, w których kraj jest oceniany przez Bank Światowy, składających się na miejsce w rankingu „Doing Business”, to: rejestracja firmy; załatwienie pozwolenia na budowę; uzyskanie zgody na dostawę energii elektrycznej; czas na załatwienie aktu kupna; otrzymanie kredytu; ochrona mniejszościowych inwestorów; stopień złożoności systemu podatkowego; ułatwienia w handlu zagranicznym; dotrzymywanie kontraktów; sposób rozwiązywania problemów niewypłacalności. World Bank robi ranking, to znaczy ustawia kraje według numerów od pierwszego do ostatniego. W sumie jest to także ranking ryzyka inwestycyjnego, tylko bada, na jakie ryzyko jest narażony inwestor przez lokalne regulacje prowadzenia biznesu.

Analiza zmiennych dla tych dwu ratingów wyraźnie pokazuje, że ranking IRCS ma charakter globalny (makroekonomiczny) i mówi interesariuszom, jak dany kraj jest usytuowany w gospodarce światowej w sferze politycznej, finansowej i ekonomicznej. Natomiast ranking „Doing Business” Banku Światowego ma charakter

Tabela 1. Ranking ryzyka inwestycyjnego* i miejsce w ratingu DB

Miejsce w ICRG	Państwo	Pozycja w DB
1	2	3
1	Szwajcaria	27
2	Norwegia	8
3	Singapur	1
4	Luksemburg	44
5	Kanada	17
6	Tajwan	9
7	Niemcy	20
8	Emiraty Arabskie	24
9	Katar	56
10	Nowa Zelandia	2
11	Korea	5
12	Szwecja	7
13	Hongkong	4
14	Dania	3
15	Holandia	28
16	Japonia	38
17	Islandia	19
18	Arabia Saudyjska	57
19	Zjednoczone Królestwo	6
20	Malezja	12
21	Austria	22
22	Finlandia	11
23	USA	14
24	Irlandia	18
25	Czechy	43
26	Chile	34
27	Azerbejdżan	47
28	Litwa	13
29	Polska	25
30	Belgia	37
31	Kostaryka	54
32	Boliwia	70
33	Izrael	50
34	Słowacja	31
35	Filipiny	
36	Chiny	59
37	Portugalia	21
38	Kazachstan	30
39	Peru	42
40	Włochy	45
41	Rumunia	36
42	Hiszpania	33

1	2	3
43	Kolumbia	52
44	Wietnam	59
45	Indie	67
46	Bułgaria	32
47	Francja	23
48	Jamajka	55
49	Meksyk	41
50	Brazylia	62
51	Cypr	49
52	Słowenia	26
53	Estonia	10
54	Łotwa	16
55	Chorwacja	35
56	Algieria	68
57	Indonezja	66
58	Tajlandia	39
59	Maroko	53
60	Argentyna	65
61	Mongolia	46
62	Angola	72
63	Albania	58
64	Rosja	40
65	Grecja	51
66	Turcja	48
67	Nigeria	71
68	Irak	69
69	Iran	64
70	Libia	74
71	Białoruś	29
72	Wenezuela	73
73	Ukraina	60

* Kraje w prezentacji ICRG są ustawione alfabetycznie. Każdemu jest przypisana odpowiednia liczba punktów od 100 do 0. W tab. 1 przed nazwą jest miejsce w ICRG wg obliczeń własnych; po nazwie przypisany jest numer według obliczeń własnych punktacji w rankingu „Doing Business” Banku Światowego.

Źródło: wyciąg z ICRG 2015 oraz [www://doingbusiness.com](http://www.doingbusiness.com).

lokalny, mówi, jak jest przyjmowany przedsiębiorca (inwestor) w gminie, gdzie chce usytuować swoją inwestycję. Rankingów tych nie można porównywać, ale mogą one być, co pokażemy, doskonałym wzajemnym uzupełnieniem. Do celów tej pracy opracowałam metodologię, która pozwoli poprawnie zestawić wyniki obydwu ratingów. Oparta jest ona na następującym rozumowaniu.

Ocenę ICRG wyraża się liczbą punktów, czyli im kraj ma więcej punktów, tym jest bardziej pewny dla inwestorów. Z alfabetycznie ustawionej listy krajów z podanymi punktami tworzę ranking, gdzie kraj o największej liczbie punktów (najbezpieczniejszy) otrzymał numer jeden. W rankingu DB też jest liczba punktów (oprócz numerów rankingowych, które odzwierciedlają odległość od wzorca). Tutaj także policzyliśmy liczbę punktów i uszeregowaliśmy tak, żeby numer jeden oznaczał kraj najbardziej liberalny w regulacjach lokalnych. W ten sposób uzyskaliśmy możliwość porównania nie liczby punktów, które są nieporównywalne, tylko numerów rankingowych. W zamieszczonej poniżej tab. 1 na początku nazwy kraju jest numer rankingu ICRG, za nazwą kraju numer rankingu Db. W ten sposób, patrząc na nazwę kraju, od razu widzimy, jakie miejsce zajmuje kraj w obydwu rankingach.

Rankingi obydwu tych instytucji są robione na potrzeby inwestorów, ale rządy suwerennych państw mogą się w nich przejrzeć jak w lustrze. I właśnie ten widok w lustrze zamierzamy w tej pracy przedstawić. W tabeli 1 syntetycznie jest podany bardzo duży zakres informacji. Pokazuje on obrazowo charakterystyczną strukturę gospodarki światowej. Zwraca uwagę fakt, że można zaobserwować trzy wyraźnie zarysowujące się grupy krajów.

Pierwszą grupę nazwałam: „Liderami gospodarki rynkowej” (tab. 1A). Zajmują one jedne z pierwszych miejsc w obydwu rankingach i charakteryzują się stosunkowo małymi rozpiętościami między wskaźnikami.

Tabela 1A. Liderzy gospodarki rynkowej

Miejsce w ICRG	Państwo	Pozycja w DB
1	Szwajcaria	27
2	Norwegia	8
3	Singapur	1
5	Kanada	17
6	Tajwan	9
7	Niemcy	20
8	Emiraty Arabskie	24
10	Nowa Zelandia	2
11	Korea	5
12	Szwecja	7
13	Hongkong	4
14	Dania	3
	Holandia	28
17	Islandia	19
19	Zjednoczone Królestwo	6
20	Malezja	12
21	Austria	22
22	Finlandia	11
23	USA	14
24	Irlandia	18

Drugą grupę tworzą kraje, które nazwałabym aspirującymi (tab. 1B). Mają niższe notowania w ICRG, co wynika głównie z tego, że są biedniejsze niż liderzy, przy bardziej zróżnicowanych wskaźnikach DB. W większości są to kraje członkowskie później wstępujące do Unii Europejskiej, co oznacza, że wstępując, aspirują do zamożności, wspierane przez różne programy pomocowe, a także aspirowały do wdrożenia rynkowych rozwiązań unijnych. Dołączają do tej grupy dwa kraje Ameryki Łacińskiej, które bardzo konsekwentnie wdrożyły reformy rynkowe.

Tabela 1B. Kraje aspirujące

Miejsce w ICRG	Państwo	Pozycja w DB
25	Czechy	43
26	Chile	34
28	Litwa	13
29	Polska	25
30	Belgia	37
33	Izrael	50
34	Słowacja	31
37	Portugalia	21
38	Kazachstan	30
39	Peru	42
71	Włochy	45
41	Rumunia	36
42	Hiszpania	33
46	Bułgaria	32
47	Francja	23
49	Meksyk	41
52	Słowenia	26
55	Chorwacja	35

Aspiracje tych krajów do stworzenia gospodarki liberalnej były czasami dobrowolne, czasami wymuszone koniecznością przyjęcia regulacji unijnych. Pozycję Kazachstanu i Meksyku, choć nie aspirują do UE, można łatwo wyjaśnić. Niepokojącym sygnałem może być pozycja w rankingu Francji i Belgii, ale tak sformułowany ranking jest lustrem dla rządów tych krajów. Czyżby przyczyną były nieprzebrane świadczenia społeczne powodujące kłopoty z dużą liczbą niepracujących imigrantów muzułmańskich? To jest problem do odrębnego badania. I aczkolwiek przedstawione wyniki dają podstawy do wielu interesujących badań, w tej pracy będziemy zajmować się Polską, jak widać usytuowaną w grupie aspirującej.

Kolejną grupę (tab. 1C) określiłam jako kraje antyrynkowe albo ze względu na ich niską pozycję w ICRG, albo ze względu na niską pozycję w DB i dalej idą kraje o niskiej jednej i drugiej pozycji.

Wśród nich można wyekskponować kraje „ekstremalne” o najbardziej zróżnicowanych pozycjach w obydwu wskaźnikach:

a. Znaczącą przewagę makroekonomiczną mają Katar, Arabia Saudyjska i Japonia, które mają dużo lepsze warunki makroekonomiczne niż tworzone wewnętrznie

Tabela 1C. Kraje o regulacjach antyrynkowych

Miejsce w ICRG	Państwo	Pozycja w DB
4	Luksemburg	44
9	Katar	56
18	Arabia Saudyjska	57
16	Japonia	38
32	Boliwia	70
35	Filipiny	61
36	Chiny	59
43	Kolumbia	52
44	Wietnam	59
45	Indie	67
48	Jamajka	55
50	Brazylia	62
51	Cypr	49
56	Algieria	68
57	Indonezja	66
58	Tajlandia	39
59	Maroko	53
60	Argentyna	65
61	Mongolia	46
62	Angola	72
63	Albania	58
65	Grecja	51
66	Turcja	48
67	Nigeria	71
68	Irak	69
69	Iran	64
70	Libia	74
72	Wenezuela	73
73	Ukraina	60
i dalej kolejne państwa świata aż do 189.		

ne warunki dla napływu kapitału. Pytanie do dalszych badań brzmi: czy rzeczywiście kraje te nie są w stanie stworzyć dogodnych warunków inwestorom, czy ich władze nie widzą takiej potrzeby. Wstępnie przychylam się do tej drugiej opcji.

b. Kraje Ameryki Łacińskiej, w których utrzymanie stabilnej równowagi między władzami populistycznymi a kartelami narkotykowymi jest sprzeczne z wprowadzaniem jakichkolwiek zmian o charakterze rynkowym

c. Estonia, Łotwa Białoruś i Rosja znajdują się na drugim biegunie. Są to kraje, które mają złe warunki makroekonomiczne, a ich dobre lub względnie dobre warunki wewnętrzne nie są w stanie zrównoważyć niepewności politycznej. Można zwró-

cić uwagę na to, że są to kraje europejskie powstałe w wyniku rozpadu Związku Radzieckiego. Zamyka ten poczet Ukraina o najgorszych wskaźnikach makro i mikro.

Analiza uwzględniająca dwa typy odmiennych zakresem rankingów pozwoliła narysować bardzo charakterystyczną mapę świata. Ogląd tej mapy może stanowić podstawę do postawienia hipotezy, że daje się zidentyfikować grupy krajów, które prowadzą odmienną politykę gospodarczą w sali lokalnej od tej, jaka wyłania się z ich usytuowania w relacjach międzynarodowych. Może być tak, że władze publiczne, broniąc się przed kapitałem obcym, celowo nie tworzą warunków wewnętrznych do jego napływu. Przyczyna zwykle jest taka, że utrzymanie władzy tego nie wymaga, a może zagrażać korzyściom rządzących elit innym niż demokratyczne. Uzasadnione było za tym przyjęte na początku założenie, że nie można ustalić dla wszystkich krajów świata jednolitego „wzorca dobrych praktyk”. Wprowadzenie takiego wzorca w krajach wyżej wymienionych wymagałoby bowiem wywołania w nich „rewolucji”. „Rewolucje” anulują kontrakty. Dlatego właśnie cytowany na wstępie North wskazywał, że dotrzymanie kontraktów przez władze publiczne ma tak istotne znaczenie dla korporacji międzynarodowej niezależnie od systemu politycznego.

5. Wzorce dla Polski

W początkowych częściach pracy mówiliśmy, że nie można ustanawiać jakiegoś jednego wzorca dla wszystkich krajów świata. Dokonana analiza pozwoliła zidentyfikować imiennie kraje, które prowadzą w zasadzie otwartą gospodarkę rynkową, a grupa ta nie przekracza kilkunastu krajów. W tej grupie nie ma Polski. Polska jest w następnej, nazwanej krajami aspirującymi. Ponieważ są to kraje aspirujące do grupy najbardziej liberalnych krajów świata, to tam w tej grupie możemy poszukiwać jakichś wskazówek dla Polski.

Wybraliśmy do porównań kraje członkowskie UE, czyli przestrzegające prawa europejskiego, o podobnych wewnętrznych systemach prawnych, o podobnej strukturze produkcji i uwarunkowaniach geograficznych (tab. 2A, tab. 2B).

Tabela 2A. Rating ICRS ryzyka inwestycyjnego*

Wskaźnik/Kraje	Polska	Szwecja	Niemcy	Dania	
P (korupcja)	3,5	5,5	5,0	5,5	(6) **
F (dług całkowity jako % GBP)	4,0	5,5	8,5	7,5	(10) **
E (rachunek bieżący jako % GBP)	11,5	13,5	14,0	14,0	(15) **
Razem	19,0	24,5	27,5	27,0	

* W tym zestawieniu posługujemy się liczbą punktów, a nie miejscem w rankingu. Im więcej punktów w badaniu ICRG tym kraj przedstawia mniejsze ryzyko inwestycyjne, tym lepiej dla inwestora; ** maksymalna liczba punktów.

Źródło: ICRG 2015, jak w tab. 1; tablice 3b, 4b, 5b wybrane wskaźniki.

Tabela 2B. Ranking Doing Business*

Wskaźnik/Kraje	Polska	Szwecja	Niemcy	Dania
Pozwolenie na budowę	85	19	13	5
Respekt dla kontraktów	55	24	12	37
Rejestracja firmy	25	16	107	29
Razem	165	59	132	71

* Im więcej punktów, tym gorzej. Wagi dla wszystkich mierników są równe.

Źródło: <http://www.doingbusiness.org/rankings>, wybrane wskaźniki.

Tabela 2A pokazuje, że ogólnie Polska nie odbiega od krajów wybranych jako wzorcowe więcej niż o 50%, a w niektórych przypadkach jeszcze mniej. Nie jest to ocena optymistyczna, ale różnice mogą być zmniejszone.

Wskaźniki, które można wskazać jako nie inwestycyjne źródła wzrostu gospodarczego, to na pewno korupcja i dług całkowity.

W tabeli 2B Polska jest gorsza o więcej niż 50% od najlepszego kraju, Danii, w obszarze pozwolenia na budowę. Zaskakujący jest respekt dla kontraktów, które, jak się okazuje, nie są tak bardzo przestrzegane w porównywalnych krajach (u naszych sąsiadów) – najlepsze są pod tym względem Niemcy. Zupełnie odwrotnie jest pod względem rejestracji firm. Tu Polska ma tylko 25 punktów, natomiast najgorsze są Niemcy. Wymagałoby to, w moim przekonaniu głębszego zbadania, czy Niemcy w ten sposób celowo nie kontrolują napływu kapitału i nie prowadzą polityki przemysłowej właśnie poprzez regulacje wewnętrzne, przestrzegając zewnętrznych (tj. unijnych) regulacji o wolnym przepływie wszystkich czynników produkcji (trudno przypuszczać, że jest to spowodowane wrodzonym niemieckim bałaganem). Takie działanie też może być lekcją dla Polski.

W tabeli 2A i 2B są wskaźniki, które można uznać za porównywalne, to jest wskaźnik korupcji w tab. 2A i pozwolenia na budowę w tab. 2B. Pozwolenie na budowę jest wydawane lokalnie, przepisy prawa zostawiają tu dużą swobodę lokalnym urzędnikom i dlatego można je uznać za korupcyjogenne. W związku z tym można uznać, że Polskę hamuje w rozwoju korupcja zarówno w skali makro, jak i w skali lokalnej. Z drugiej strony Polska nie prowadzi polityki ochrony swego rynku tak jak Niemcy, co obecnie wydaje się stanowić czynnik hamujący rozwój poprzez nadmierny wywóz zysków przez sieci i korporacje zagraniczne.

6. Zakończenie – podsumowanie

Podsumowane badania wykroczyły poniekąd poza wąsko sformułowany w tytule cel opracowania. Po pierwsze, pokazały, jak znikoma liczba krajów i jak znikoma liczba ludności żyje w warunkach wolnorynkowej gospodarki. Przedstawione pogrupowanie krajów na wolnorynkowe, aspirujące i o regulacjach antyrynkowych pokazuje skalę i wielkość ostatniej grupy, gdzie badaniem zarówno przez ICRG, jak

i DB około 200 krajów. Mieszczą się w tej grupie tak ogromne ludnościowo i terytorialnie kraje jak Chiny, Indie, Rosja, Ukraina, prawie cała Afryka i zdecydowana większość krajów Ameryki Łacińskiej. Po drugie, pokazały, że Polska mieści się w grupie krajów aspirujących, na równi z Hiszpanią, Włochami i innymi krajami Unii Europejskiej. Badanie nasze pozwoliły również w skali zidentyfikować największą plagę i hamulec wzrostu polskiej gospodarki, a mianowicie korupcjogenność rozwiązań regulacyjnych zarówno na poziomie rządu, jak i na poziomie samorządu. Tym samym wydaje się, że cel badania został zrealizowany.

Literatura

- Barro R., 1991, *Economic growth in a cross section of countries*, Quarterly Journal of Economics, May.
- Barro R., Sala-i-Martin X., 1992, *Public finance in models of economic growth*, Review of Economic Studies, vol. 59, iss. 4, s. 645-661.
- Bobńska K., 2009, *Od niekontrolowanej globalizacji do zinstytucjonalizowanej gospodarki światowej*, Key Text, Warszawa.
- Chandler A.D., Mazlish B. (eds.), 2005, *Leviathans, Multinational Corporations and the New Global History*, Cambridge University Press, Cambridge, s.19-44.
- EBC, 2007, *Raport roczny*, <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/annrep/ar2007pl.pdf> (12.04.2016).
- Gastil R.D., 1985, *The past, present and future of democracy*, Journal of International Affairs, vol. 38, no 2, s. 161-179.
- Gastil R.D., 1986, *Freedom in the World 1985-1986*, Freedom House, New York.
- Grier K.B., Tullock G., 1989, *An empirical analysis of cross-national economic growth, 1951-1980*, Journal of Monetary Economics, vol. 24, no 2, s. 259-276.
- McMillan J., Rausser G.C., Johnson S.R., 1993, *Freedoms and economic growth: Transitional and permanent components*, Working Papers 93-Working Papers 115, CARD, Iowa State University, Ames, IA.
- North D., 1990, *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*, CUP, Cambridge.
- Olson M., 1982, *The Rise and Decline of Nations: Economic growth, stagflation and social rigidities*, Yale University Press, New Haven.
- Olson M., 1993, *Dictatorship, democracy, and development*, American Political Science Review, vol. 87, no 3, s. 567-576.
- Piketty T., 2014, *Capital in the Twenty-first Century*, Harvard University Press, Cambridge.
- Roach B.A., 2007, *A primer on multinational corporations*, [w:] Chandler A.D., Mazlish B. (eds.), 2005, *Leviathans, Multinational Corporations and the New Global History*, Cambridge University Press, Cambridge, 2005, s. 19-44.